

Doložka vyšší moci

I. Úvod do problematiky

- tzv. **vyšší moc** (vis major) - okolnost, která způsobuje vyloučení odpovědnosti strany, jež neplní povinnosti vyplývající pro ni ze smlouvy
- **význam doložky**: strana neodpovídá za škody, které druhá strana utrpěla z důvodu tzv. vyšší moci, a dále po dobu, po kterou trvá okolnost tzv. vyšší moci, se pozastavuje nebo odkládá splnění závazku, obvykle nedochází k zániku závazku, každá strana nese náklady sama
- musí se jednat o překážku, jež nezávisí na vůli strany, která neplní závazek ze smlouvy, a je takové intenzity, že plnění je buď *zcela nemožné*, nebo natolik ztížené, že to *hraničí s nemožností*
- strany ke včlenění této doložky (označované i jako *force majeure* nebo *Acts of God*) do smlouvy přistupují proto, že výrazně zvyšuje jejich ochranu (zvyšuje se právní jistota stran)
- prakticky nutností se tato doložka stává zejména u dlouhodobých kontraktů (např. dodávky investičních celků) nebo u smluv s opakujícím se plněním
- pokud se smlouva řídí VÚ, nalezneme úpravu tzv. vyšší moci v čl. 79 VÚ

II. Právní úprava – čl. 79 VÚ

- **čl. 79 VÚ** upravuje **vyloučení odpovědnosti za nesplnění povinnosti v důsledku okolnosti stojící mimo dosah strany** – vztahuje se pouze na náhradu škody, ostatní práva jsou nedotčena a mohou být vykonána
- **čl. 79 odst. 1** – za porušení závazku ze smlouvy nebude strana odpovědná, pokud toto porušení bylo způsobeno překážkou, která splňuje následující podmínky
 - nezávisela na vůli strany
 - v době uzavření smlouvy byla nepředvídatelná
 - strana ji nemohla odvrátit nebo překonat
- **čl. 79 odst. 2** – regulace situace, kdy je k plnění použita třetí osoba – jednání osoby třetí je postaveno na roveň jednání strany → vyloučení odpovědnosti strany za nesplnění povinnosti
- **čl. 79 odst. 3** – časové omezení vyloučení odpovědnosti – pouze po dobu, po kterou trvá překážka
- **čl. 79 odst. 4** – oznamovací povinnost – strana neplnící povinnost musí druhé straně oznámit existenci překážky a její dopad na svou způsobilost plnit
- **čl. 79 odst. 5** – vyloučení odpovědnosti se týká pouze práva na náhradu škody, nebrání tedy tomu, aby strana vykonala ostatní práva, která jí nabízí VÚ

III. Jak se vypořádat s existencí čl. 79 VÚ

- čl. 79 je formulován dosti obecně, proto se doporučuje buď jeho použití úplně vyloučit (jak umožňuje čl. 6 VÚ) a formulovat ve smlouvě vlastní doložku vyšší moci, nebo jeho použití

nevylučovat, ale upřesnit a doplnit ve své smlouvě tuto obecnou úpravu (čl. 79 VÚ pak bude obecnou úpravou, speciální úprava bude obsažena ve smlouvě)¹

IV. Doporučení pro formulaci doložky vyšší moci v režimu VÚ

→ je vhodné upřesnit obecnou formulaci čl. 79 VÚ s ohledem na předmět smlouvy, smluvní strany (odkud pocházejí, jaká tam jsou rizika²) atd.

→ je vhodné stanovit, zda doložka se bude aplikovat na obě smluvní strany (*bilaterální*) nebo půjde o doložku, jež se bude aplikovat pouze na jednu stranu (*unilaterální*) /např. generální stávka dopravců může zabránit včasnému dovozu zboží, ale ne včasnému zaplacení kupní ceny/

→ pravidelně bývá doložka doplněna povinností smluvních stran učinit maximální opatření k zamezení účinků vyšší moci, je-li hrozba okolností vyšší moci evidentní/ke snížení účinků okolností vyšší moci

- **čl. 79 odst. 1** – je vhodné reagovat na obecnou formulaci okolnosti vyšší moci („překážka, která nezávisela na její vůli, a ohledně které nebylo možno rozumně očekávat, že by s ní strana počítala v době uzavření smlouvy, nebo že by tuto překážku nebo její důsledky odvrátila nebo překonala“) – buď *taxativním výčtem* okolností nebo *příkladem*. Doporučuje se demonstrativní výčet.

- za okolnosti vyšší moci se typicky **považují**:

- války, revoluce, pirátské útoky, politické převraty, generální stávky (stávky samy o sobě jsou kvalifikačně velmi problematické směrem k okolnostem vyšší moci)
- přírodní katastrofy jako zemětřesení, povodně, sopečné výbuchy, hurikány, tsunami, požáry atd.,
- mocenské zásahy v podobě bojkotů či embarg,
- masivní výpadky elektrické energie, dodávek ropy atd.,
- v poslední době aktuální: teroristické útoky, ptačí chřipka atd.

- naopak za okolnosti vyšší moci **nelze považovat**: okolnosti spojené s výrobním a distribučním procesem včetně neudělení vývozních nebo dovozních povolení, případně okolnosti osobní povahy a dále okolnosti, za nichž je plnění i přes výskyt překážky možné, byť např. s podstatně zvýšenými náklady – tzn. např. ekonomické obtíže strany (na posledně jmenovaný případ by se aplikovala *hardship doložka*)

→ strany dále mohou formulovat doložku *bez ohledu na předvídatelnost*, resp. nepředvídatelnost překážky. Potom by taková překážka, která byla v době uzavření smlouvy předvídatelná, sice nespádala pod čl. 79 VÚ, ale strana by byla zbavena odpovědnosti s ohledem na úpravu ve vlastní doložce vyšší moci ve smlouvě.

¹ ve smlouvě je vhodné v poslední odstavci článku zabývajícího se doložkou vyšší moci uvést: „Na věci neupravené tímto článkem se použije čl. 79 VÚ.“

² není vhodné doložku „zaplevelovat“ např. tím, že okolností vyšší moci jsou i vlny tsunami, pokud se jedná o smlouvu mezi vnitrozemskými státy – ČR a Rakouskem, kdy plnění a vše s tím související se bude konat na území těchto států

→ dále je vhodné upravit, jak postupovat situaci, kdy je *možné plnění alespoň části závazku*, tedy zda je osoba, kterou postihla okolnost vyšší moci, povinna plnit závazek alespoň zčásti nebo je-li po dobu trvání překážky osvobozena od jakéhokoliv plnění

- **čl. 79 odst. 2** – pro zvýšení právní jistoty vhodné specifikovat, kdo je považován v daném případě za *osobu třetí* – opět lze použít demonstrativní nebo taxativní výčet (subdodavatelé, přepravci atd.)
- **čl. 79 odst. 3** - obecně je odpovědnost strany za nesplnění závazku vyloučena po dobu, po kterou trvá překážka – v doložce lze upravit tak, že nastane-li okolnost vyšší moci, smlouva se *automaticky ruší* (vhodné zejména u fixních smluv). Odpovědnost pak není časově omezena pouze na dobu trvání překážky.

→ časté řešení v mezinárodní obchodní praxi představují tzv. *jednací varianty*, kdy se strany pro případ výskytu okolnosti vyšší moci zavazují zahájit jednání o další existenci smlouvy či jejích případných změnách. Zde lze opět doporučit úpravu lhůt – po jaké době strany přistoupí k jednání, do kdy musí druhá strana vyjádřit k návrhu na zahájení jednání atd. Dále by měly strany upravit i proces oznamování návrhů k jednání – doporučeným dopisem, emailem se zaručeným elektronickým podpisem atd. Neměla by být ani opomíjena otázka následků nesplnění povinnosti strany jednat o další existenci smlouvy.

→ vyskytují se také tzv. *dvoustupňové varianty*, kdy nejprve dochází k odkladu plnění ze smlouvy po určitou dobu a jestliže není plněno, po uplynutí této doby má strana, která není postižena okolností vyšší moci, právo od smlouvy odstoupit nebo nastává automatický zánik smlouvy (popř. tato varianta může být kombinována i s jednací variantou tak, že nejprve dochází po určitou dobu k odkladu plnění ze smlouvy a pokud není plněno, po uplynutí této doby se strany zavázaly přistoupit k jednání o další existenci smlouvy)

- **čl. 79 odst. 4** – *oznamovací povinnost* strany neplnící své povinnosti ze smlouvy. Toto ustanovení je opět formulováno dosti vágně, jsou použity neurčité pojmy – „v přiměřené lhůtě“ – a není upraven proces oznamování

→ lze doporučit podrobněji upravit *proces oznamování*, tedy jakým způsobem bude oznamováno (doporučeným dopisem, telefonicky, faxem, emailem atd.), v jaké lhůtě poté, co se strana dověděla nebo měla dovědět o okolnosti vyšší moci, musí tuto skutečnost oznámit druhé straně atd.

→ pokud je požadováno *písemné oznámení*, mělo by být upraveno, zda se toto oznámení stává účinným odesláním nebo přijetím

→ vhodné by bylo upřesnit, jaké *důsledky* bude mít *včasné neoznámení* okolnosti vyšší moci druhé straně

→ protože okolnost vyšší moci je nepředvídatelná a způsobuje minimálně dočasnou nemožnost plnit u jedné ze stran, lze doporučit, aby *proces oznamování proběhl co nejrychleji* poté, co vyšší moc nastala. Vhodné bude proto volit lhůty co nejkratší – např. oznámení telefonicky do 48 hodin poté, co se druhá strana dozvěděla nebo měla dozvědět o okolnosti vyšší moci, s tím, že do 5 dnů ode dne, co se druhá strana dozvěděla nebo měla dozvědět o okolnosti vyšší moci, je tato strana povinna zaslat druhé straně doporučený dopis, resp. email

se zaručeným elektronickým podpisem, ve kterém v podrobnostech zpraví druhou stranu o okolnosti vyšší moci a o tom, jak tato okolnost ovlivňuje její povinnost plnit dle smlouvy.

V. Poznámky

!!! Je nutné rozlišovat případy, na které se použije doložka vyšší moci, a případy, na které se aplikuje hardship doložka. Základní rozdíl je v tom, že doložka vyšší moci „nastupuje“ tehdy, nebylo-li plněno v důsledku okolnosti vyšší moci plněno. Hardship doložka se aplikuje ještě předtím, než mělo dojít k plnění. V případě hardship doložky není plnění nemožné, po uzavření smlouvy se však okolnosti změnila natolik, že plnění smlouvy je značně ztíženo (v podrobnostech viz hardship doložka)

VI. Užitečné odkazy

- <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/anno-art-79.html#ucd> – čl. 79 VÚ
 - <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/bund.html> - doložka Force Majeure, praktické rady pro formulaci
 - http://vnutravel.typepad.com/migurus/2006/05/force_majeure_c.html - doložka Force Majeure, reakce a praktické rady pro formulaci
-

VII. Další odkazy na vzorové doložky

- <http://www.allbusiness.com/legal/contracts-agreements/541-1.html>
 - <http://www.library.yale.edu/~license/forcecls.shtml>
 - http://en.wikipedia.org/wiki/Force_majeure
-